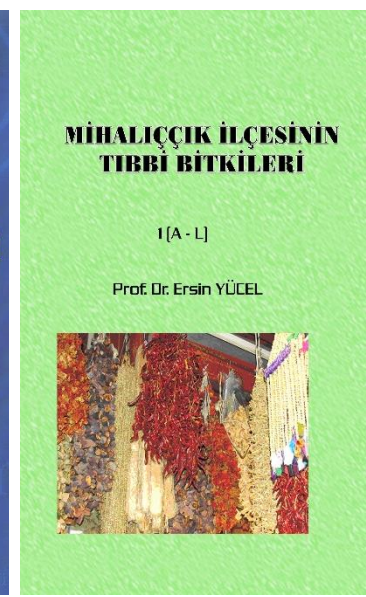
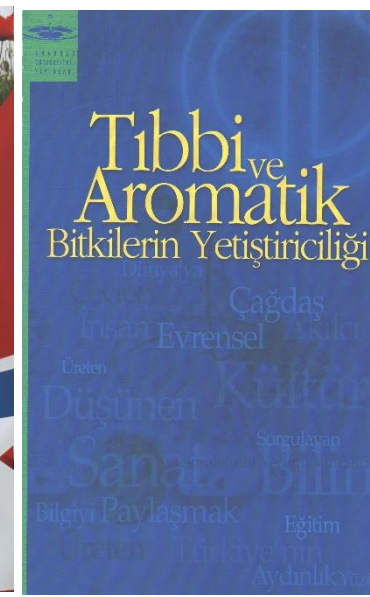
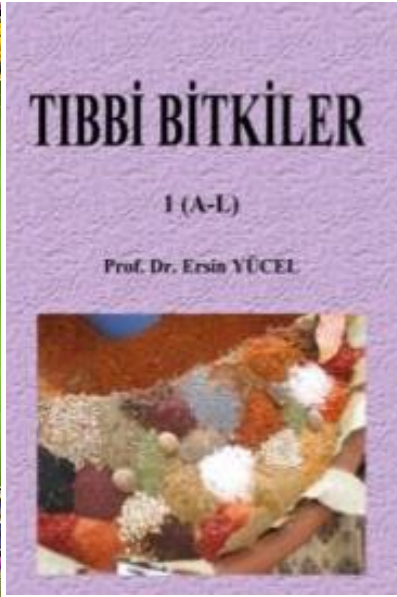
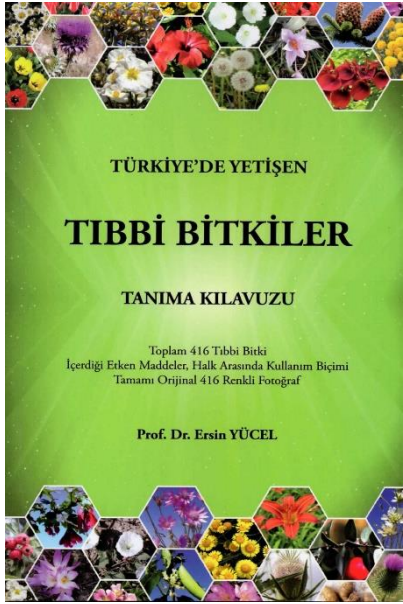

TIBBİ BİTKİLER

(BİY 369 Tıbbi Bitkiler 2+0)

Prof. Dr. Ersin YÜCEL
Eskişehir Teknik Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü
www.biodicon.com
www.ersinyucel.com.tr

9. Tıbbi Bitkilerin Farmasotik Ürünler Haline Getirilmesi

Bu ünite;

En çok kullanılan bazı Tıbbi Bitkilerin İçerdiği etken maddeler ile Halk arasında kullanımı ile ilgili bazı özet bilgiler öğreneceksiniz.

ÖNEMLİ UYARI

- 1) Bu ders materyalinde kullanılan fotoğraflar internet ortamından alınmıştır. Bu ders materyallerini yazılı basımda veya internet ortamı gibi başka dijital ortamlarda yayınlamayınız. Çünkü burada kullanılan fotoğrafların bazıları telif ücreti gerektirebilir.
- 2) Bu ders notunda yer alan tüm bilgiler sadece genel bilgilendirme amaçlıdır. Bu bilgiler zamanla geçerliliğini kaybedebilir veya değişebilir. Kitapta verilen bu bilgiler doktor muayenesi ve tedavisi yerine kullanılamaz, kişisel teşhis ve tedavi yönteminin seçimi için değerlendirilemez. Yazar konunun uzmanlarına ve bir doktora danışılmadan yapılan herhangi bir uygulamadan doğabilecek zarardan sorumlu tutulamaz.

Colchicum bornmuelleri (Güz çiğdemi)

İçerdiği etken maddeler: Sabit yağ, şeker, kolşisin, demekolsin, tanen, zehirli alkaloidler vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İdrar arttırıcı, müshil, terletici, romatizma, gut hastalığına karşı kullanılır. Zehirli bir bitkidir

Colchicum autumnale
ACI ÇİĞDEM

Foto © Bosse Malmgren

Salvia officinalis (Adaçayı-Tıbbi

Adaçayı)

İçerdiği etken maddeler: Thujon, viridiflorol, karyofilen, apigein, polisakkarit, 1,8 sineol, linalol, borneol, salven, pinen, kamfor, C ve A vitamini, fitonizidler; triterpenoitler ursolik, oleanolik asit vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Yatıştırıcı, midevi, ağrı kesici, balgam söktürücü, solunum yolu hastalıkları önleyici, mikrop öldürücü, deri sıkılaştırıcı, alzheimer, eklem iltihabı ve kanser önleyici, şeker hastalığı, ateş düşürücü, spazm önleyici, yatıştırıcı, tansiyon düşürücü, kas gevşetici, teskin edici, yara iyileştirici, kuvvet verici ve uyarıcı olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Mandragora autumnalis (Adamotu)

İçerdiği etken maddeler: Alkan, sikloheksan, alken, alkol, keton, heterosiklik bileşikler, tiyo bileşiği, fenol, karboksilik asit alkaloidler (hiyosiyamin, skopolamin, atropin) vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Ağrı kesici, yatıştırıcı, stres ve depresyon önleyici, cinsel gücü artırıcı, uyuşturucu, spazm çözücü, kusturucu, ishal yapıcı, mafsalları kesici, romatizma, siyatik, uykusuzluk, karaciğer sorunlarına karşı kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Mandragora autumnalis
ADAM OTU

Urginea maritima (Adasoğanı)

İçerdiği etken maddeler: Tanen, organik asitler, müsilaj, glikozit, flavon vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Kalp ritmi düzenleyici, idrar ve balgam söktürücü, kusturucu, güçlü müshil, kusturucu olarak kullanılır. Zehirlidir.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

***Ornithogalum montanum* (Akyıldız-Tükürük otu)**

İçerdiği etken maddeler: Saponin, kolestan glikozitleri, glucopyranoside, müsilaj, C vitamini vd. çerir.

Halk arasında kullanımı: Kusturucu, çıban açıcı, sivilce iyileştirici olarak kullanılır Prof.Dr. Ersin YÜCEL

***Ornithogalum umbellatum*
AKYILDIZ SOĞANI**

Crataegus monogyna
ALIÇ MEYVASI

***Crataegus monogyna* (Yemişen)**

İçerdiği etken maddeler: Amin, tanen, rutin, hiperozit, vitamin C, viteksin, triterpen flavon vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Kabız yapıcı, idrar arttırıcı, astım önleyici, tansiyon düşürücü, çarpıntı ve uykusuzluk önleyici, yatıştırıcı, ağrı kesici, damar tıkanıklığı ve kalp hastalığına karşı kullanılır

Crataegus orientalis (Anadolu Alıcı)

İçerdiği etken maddeler: Flavonoit, saponin, organik asitler, eterik yağ, şekerler, steroller, triterpenler, tanen, aminler, C vitamini, fenolik asitler, biyojen aminleri vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Tansiyon düşürücü, yatıştırıcı, çarpıntı ve uykusuzluğu önleyici, damar tıkanıklığı ve kap hastalıklarına karşı kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Crataegus orientalis
ALIÇ MEYVASI

***Ceterach officinarum* (Altınotu)**

İçerdiği etken maddeler: Tanen, uçucu yağ, müsilaj vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İdrar söktürücü ve basura önleyici olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

***Ceterach officinarum*
ALTINOTU**

Berberis vulgaris (Dağ Kadıntuzluğu - Amberparis)

İçerdiği etken maddeler: Berberin, oksikaktin, kolombanin, palmatin, berbamin vb. alkaloidler, boya maddesi, kelidonik asit, tanen vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Ateş düşürücü, kan dindirici, siyatik, egzama, rahim hastalıkları, dişeti hastalıkları, kusmayı önleyici, damar daraltıcı, karaciğer düzenleyici, sarılık, ülser ve safra kesesi hastalıkları ve taşı dökücü olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Berberis vulgaris
AMPERPARİS KÖKÜ

Pimpinella anisum
ANASON MEYVASI

***Pimpinella anisum* (Anason)**

İçerdiği etken maddeler: Karbonhidratlar, linalol, anethol, estragol, keton, limonen, aset aldehit, kumarin, flavonoit, palmitik, oleik, fenolik asit, metilkavikol, anisaldehyd, estragole, kumarinler, skopoletin, umbelliferon, estroller, terpen hidrokarbonlar, polienler, albümin, B, C vitamini vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Mide ve bağırsak gazlarını giderici, mide bulantısını yatıştırıcı, spazm çözücü, idrar söktürücü, uyutucu, nefes darlığı ve göğüs yumuşatıcı, mikrop öldürücü ve kusmayı önleyici olarak kullanılır.

Juniperus drupacea
ANDIZ KOZALAĞI

Sarcopoterium spinosum (Abdes Bozanotu)

İçerdiği etken maddeler: Flavonoidler, kersetin, luteolin 7-O-glucuronide, isorhamnetin 3-O-glucuronide, seskiterpenler, α -eudesmol vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Cinsel gücü arttırıcı, baş ve göğüs ağrısını kesici, şeker hastalığını önleyici, antioksidan olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Sarcopoterium spinosum
APTESBOZAN OTU KABUĞU

***Juniperus oxycedrus* (Katran ardıcı)**

İçerdiği etken maddeler: a-pinen, kamfen, b-pinen, sabinen, mirerken, a-phellandren, a-terpinen, y-terpinen, 1,4-sineol, b-fenandren, p-simen, terpinen- 4-ol, bornyl asetat, cayophyllene ve eser miktarda limonen, kamfor, linalool, linalil asetat, borneol, nerol vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İdrar artırıcı, terletici, romatizma, spazm çözücü, midevi, antiseptik, yara iyileştirici, egzama, sedef, saçkıran, kellik ve uyuz benzeri deri hastalıklarına karşı kullanılır.

Juniperus communis
ARDIÇ KOZALAĞI

Aesculus hippocastanum
AT KESTANESİ KABUĞU

Equisetum arvense (Atkuyruğu - Kırkkilitotu)

İçerdiği etken maddeler: Mineral madde, saponin, silisilik asit, tanen, alkaloid, albümin, kersetin ve kemferol türevi flavon, dikarboksilik asit vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Kanama durdurucu, idrar söktürücü, taş düşürücü, kan dindirici, böbrek taşı düşürücü, sıkıştırıcı, ödem çözücü, deri hastalıkları, prostat büyüme ve iltihabı, dolaşım bozukluğu, saç kuvvetlendirici ve yara iyileştirici olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Equisetum arvense
AT KUYRUĞU OTU

Helianthus annuus AYÇIÇEĞİ

Helianthus tuberosus (Yerelması)

İçerdiği etken maddeler: Seskiterpenler, inulin, fenolik asitler dicaffeoylquinic asitler, abit yağ ve şeker içerir.

Halk arasında kullanımı: Süt artırıcı, safra söktürücü, idrar artırıcı, afrodisyak ve şeker hastalığına karşı kullanılır.

***Styrax officinalis* (Ayıfındığı, Karagünlük)**

İçerdiği etken maddeler: Sabit yağ, benzoik asit ve esterleri, lignan, pinoresinol, aromatik sakız vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Yara iyileştirici, koku tutucu ve verici, tütsü, böcek ve yılanları uzaklaştırmak için kullanılır.

***Styrax officinale*
AYIFINDIĞI**

Agropyron repens
AYRIK KÖKÜ

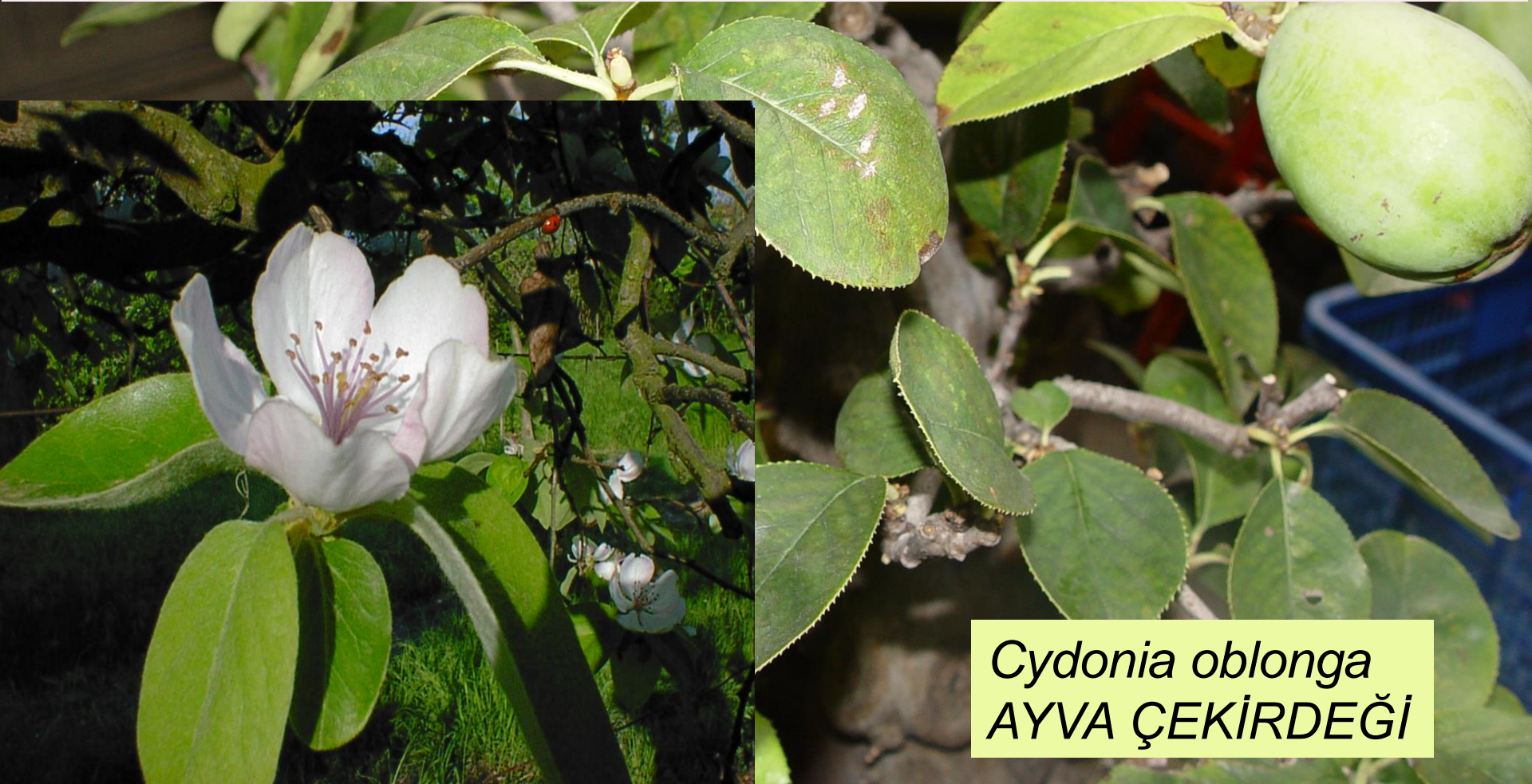

Cydonia oblonga (Ayva)

İçerdiği etken maddeler: Tohumlar pektin, müsilaj, siyanojenik, glikozitler, amigdalin, protein, tanen, fosfor asidi, glikoz, sakaroz, elma asidi, C vitamini vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Yapraklar ateş düşürücü, pamukçuk tedavisi, diş eti, boğaz ağrısı, ishal kesici, gaz giderici, yatıştırıcı, balgam söktürücü, kuvvet verici; tohumlar iltihaplanmaya, boğaz enfeksiyonlarına ve çocuk ishallerine karşı; ezilmiş meyveler su ve sütle kaynatılarak dudak ve meme çatlakları, deri yanıkları ve egzamaya karşı haricen kullanılır.

Cydonia oblonga
AYVA ÇEKİRDEĞİ

Visia faba
BAKLA ÇİÇEĞİ

© M. Hassler

Lamium album
BALLIBABA ÇİÇEĞİ

Lamium album (Beyaz ballı baba)

İçerdiği etken maddeler: Tanen, saponin, flavonol glikozitleri, histamin, 6,10,14-trimetil-2-pentadekanon, 4-hidroksi-4-metil-2 vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Kabız, idrar yolları temizleyici, kan düzenleyici, yara iyileştirici, kuvvet verici olarak kullanılır.

Hyoscyamus niger
Foto: Egil Michaelsen

BANOTU YAPRAĞI

Hyoscyamus albus (Banotu)

İçerdiği etken maddeler: Tropan alkaloidleri, 3-propiyoniloksipropan, 3-izobütiriloksipropan, 3p-tigloiloksinortropan, 6-hidroksi-3-fenil-asetoksi-tropan, scopolamin, hiyosiyamin vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Uyuşturucu, ağrı kesici ve sakinleştirici olarak ayrıca romatizma, parkinson, uykusuzluk, önleyici olarak kullanılır. Zehirlidir.

Ranunculus ficaria
BASUROTU KÖKÜ

***Ranunculus ficaria* (Basurotu)**

İçerdiği etken maddeler: Karbonhidratlar, protein, amino asitler, glikozitler, fenolik bileşikler, steroidler, terpenler, kumarinler, flavanoidler ranunkulin, tanen, saponin, protoanemonin vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Yara ve kesikleri temizleyici, basur önleyici, yakıcı, tahriş edici, ateş düşürücü, yatıştırıcı, böbrek taşı ve yara iyi edici olarak kullanılır. Zehirlidir.

Rosmarinus officinalis L.

BİBERİYE YAPRAĞI

©Kazuo Yamasaki

Rosmarinus officinalis (Biberiye)

İçerdiği etken maddeler: Rosmarin, fenolik diterpenler, flavonoit, karotenoit, p-simen, linalool, gamma-terpinen, timol, beta-pinen, alfa-pinen, 1,8-sineol, kafur, verbenon, borneol, vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Sakinleştirici, epilepsi önleyici, kalp damar sorunlarını çözücü, melankoli ve depresyon önleyici, hazmı kolaylaştırıcı, sivilce, yara, çıban ve kılcal çatlama gibi cilt sorunlarını çözücü, astım ve unutkanlık önleyici, çocuk düşürücü, yorgunluk giderici, romatizma ağrılarını dindirici, safra arttırıcı, idrar söktürücü ve yara iyileştirici olarak kullanılır.

Hypericum perforatum
BİNBİRDELİKOTU

Hypericum perforatum (Binbirdelikotu - Sarıkantaron)

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

İçerdiği etken maddeler: Hiperisin ve psödohiperisin, hiperforin ve adhiperforin, floroglusinoller, tanen, fenolik asit, steroller, A ve C vitamini, çeşitli flavonoid türevi bileşikler vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İshal kesici, balgam söktürücü, kurt düşürücü, yatıştırıcı, kanama durdurucu; yanık, yara ve uçuk iyileştirici; romatizma, karın ağrısı, prostat, hemoroit, ülser, hepatit, uçuk, gut hastalığı, sarılık, verem ve akciğer rahatsızlıkları önleyici olarak kullanılır.

Eryngium campestre
BOĞADİKENİ

***Eryngium campestre* (Boğadikeni)**

İçerdiği etken maddeler: Saponin, kampferol ve kersetin glikozitleri, tanen, eterik yağ, seskiterpen vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Cinsel gücü arttırıcı, iktidarsızlık, prostat, uyarıcı, kuvvet verici ve kramplara karşı kullanılır.

Genista tinctoria (Boyacı Katırtırnağı)

İçerdiği etken maddeler: Glikozit, alkaloid, itisin, anagirin, luteolin vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İdrar artırıcı, müshil, terletici, kan dindirici, böbrek taşı düşürücü, basur önleyici, karaciğer ve dalak iltihaplarına karşı kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Genista tinctoria
BOYACI KATIRTIRNAĞI

UGA1261046

Glaucium corniculatum (Kırmızı Boynuzgelincik)

İçerdiği etken maddeler: Alkoloitler, rotopin, sanguinarin, glausin, yağ asitleri vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Yatıştırıcı, öksürük kesici, uyutucu olarak kullanılır.

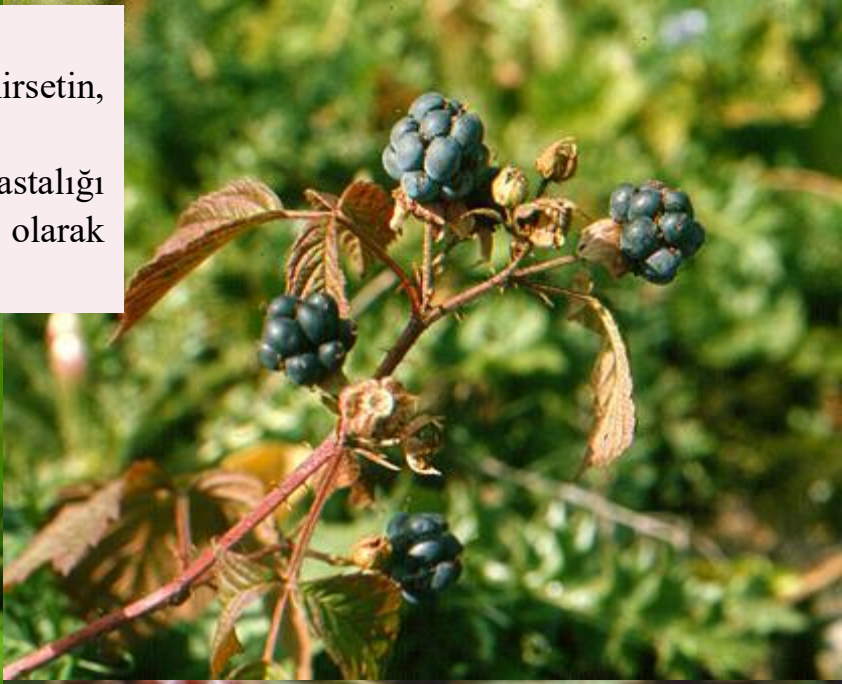
Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Glaucium corniculatum
BOYNUZLU GELİNCİK

***Rubus sanctus* (Yaban Böğürtleni)**
İçerdiği etken maddeler: Antosiyaninler, kamferol, kersetin, mirsetin, fenoller, titratable asit, tanen, organik asit ve şeker vd. içerir.
Halk arasında kullanımı: Kuvvet verici idrar söktürücü ve şeker hastalığı önleyici, bademcik ve ağız içi yaralarını giderici, yara iyileştirici olarak kullanılır.

Rubus caesius
BÖĞÜRTLEN YAPRAĞI

***Rubus idaeus* (Ahududu)**
İçerdiği etken maddeler: Flavonoidler, antosiyaninler, pelargonidinler, kersetin glikozitler, syanidinler, tanenler, kateşin provitamin A, C vitamini, pektin, ferulik asit, vanilik asit, gallik asit, forfolipitler, nötral lipitler, tokoferol vd. içerir.
Halk arasında kullanımı: Kuvvet verici, yara iyileştirici, spazm çözücü; mide ağrısı, sivilce, kanser, epilepsi önleyici, mikrop öldürücü safra salgısı arttırıcı, terletici, uyarıcı, bademcik iltihapları, ağız içi yaralarını önleyici olarak kullanılmaktadır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Gentiana lutea ssp. *symphyandra* (Sarigelin - Sariafet)

İçerdiği etken maddeler: Pektin, tanen, glikozit, jentianin, jentianol, jentiopikrin, sekoiridoitler, triterpenler, polisakkaritler vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Midevi, ağız ve mide sıvısını arttırıcı, kabız yapıcı, gaz giderici, safra söktürücü, ateş düşürücü, uyarıcı, kurt düşürücü, yara iyi edici olarak ve hazımsızlık, kansızlık, romatizma önlemede kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Gentiana lutea
CENTİYANE KÖKÜ

Achillea millefolium
CİVAN PERÇEMİ

***Pinus nigra ssp. pallasiana* (Anadolu Karaçamı)**

İçerdiği etken maddeler: Reçine, sabit yağ, linoleik, oleik, anteiso, pinolenik ve koniferonik asit, protein, selüloz, fenoller vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Mikrop öldürücü, idrar yolu ve solunum rahatsızlıklarını giderici, verem önleyici, romatizma, uyuz, yara egzama, sedef gibi cilt hastalıklarını iyileştirici, idrar ve balgam söktürücü olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

***Pinus pinea* (Fıstık Çamı)**

İçerdiği etken maddeler: Reçine, sabit yağ, linoleik, oleik ve koniferonik asit, protein, selüloz içerir.

Halk arasında kullanımı: Kuvvet verici, meni artırıcı, mikrop öldürücü, besleyici, akciğer veremi önleyici, iltihap kesici, mesane ve böbrek iltihabı iyileştirici olarak kullanılır.

Copyright (c) & Photo: Xenomorfi
<http://plantsdatabase.com/members/Xenomorf/>
Unauthorized use prohibited

Viscum album (Ökseotu)

İçerdiği etken maddeler: Alkaloitler, rezin, doymuş yağ asitleri, saponin, luteol, kuersitol, viskotoksin, protein, kafeik asit, flavonoit, karotenoit, organik asit vd içerir.

Halk arasında kullanımı: Kusturucu, kuvvet verici, hafif uyutucu, kanser önleyici, kalp yatıştırıcı, gaz giderici, sakinleştirici, tansiyon düşürücü, kan şekerini düzenleyici, tümör gelişimini önleyici olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Viscum album
ÇEKEM

Crocus sativus (Safran)

İçerdiği etken maddeler: Şeker, organik asitler, krosin, boyar madde, uçucu ve sabit yağlar vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Uyarıcı, iktidarsızlık, bronşit ve boğmaca önleyici, hazmı kolaylaştırıcı, uykusuzluk, humma, kızamık ve dalak büyümesine karşı kullanılır.

Crocus pallasii (Güz Çiğdemi)

İçerdiği etken maddeler: Organik asitler, şekerler, krosin, uçucu yağlar vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Kuvvet verici, sinirleri uyarıcı, bronşit, öksürük ve astım önleyici olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Crocus cancellatus ÇİĞDEM YUMRUSU

Fragaria vesca
Çilek kökü

***Fragaria vesca* (Çilek)**
İçerdiği etken maddeler: Sisotanik, flavonoit, tanen, tiriterpen, alkaolot, malik, sitrik asit, A-B-C vitamini, sitrik asit, malik asit, şeker, müsilaj vd. içerir.
Halk arasında kullanımı: Böbrek taşı düşürücü, rahim kuvvetlendirici, hazımsızlık, ateş düşürücü, ödem atıcı, yatıştırıcı, cinsel gücü arttırıcı, ishal yapıcı, idrar sökücü, damar büzücü olarak kullanılır.

Eremurus spectabilis
ÇİRİŞ kökü

Celtis australis (Çitlembik)

İçerdiği etken maddeler: Tanen, ham protein, mineraller (Na, P, K, Ca, Mn, B, Ba, Se, vb.) vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Mide ağrısı dindirici, yaraları iyileştirici, idrar söktürücü, ayak terlemesi önleyici, böbrek taşı ve öksürük önleyici olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Celtis australis
ÇİTLENBİK YAPRAĞI

Isatis tinctoria
ÇİVİTOTU

Vaccinium myrtillus

ÇOBANÜZÜMÜ YAPRAĞI

Helleborus niger (Çöpleme)

İçerdiği etken maddeler: Tanen, yağ asitleri (miristik, palmitik, stearik, oleik ve linoleik asit), glikozitler, saponin, antioksidan, terpenoidler vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Kanser, lösemi, lenfoma gibi hastalıkları önleyici, sedef ve sivilce gibi cilt rahatsızlıklarına karşı kullanılır.

Helleborus orientalis
ÇÖPLEMECİK KÖKÜ

Nigella sativa
ADİ ÇÖREKOTU TOHUMU

***Nigella damascena* (Çörekotu)**

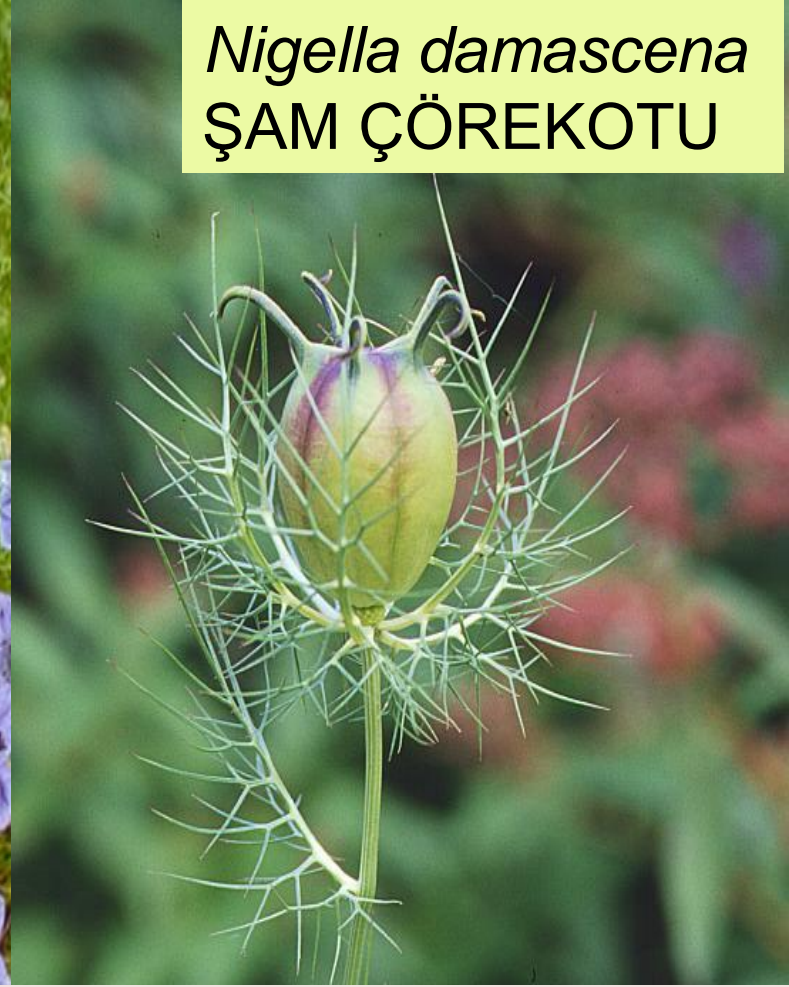
İçerdiği etken maddeler: Linoleik, oleik ve palmitik asit, stearik asit, linolenik asit, laurik asit, heneicosanoik asit, β -elemen vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İştah açıcı, idrar ve süt artırıcı, midevi, gaz söktürücü, mide ve bağırsak gazlarını giderici, haricen sivilce iyileştirici, tütsü olarak baş ağrısına karşı, epilepsi ve nezleye karşı, öksürük, nefes darlığı ve romatizmaya karşı, böbrek ve mesane taşlarını dökücü, balgam söktürücü olarak kullanılır.

Nigella damascena ŞAM ÇÖREKOTU

Nigella damascena (Çörekotu)

İçerdiği etken maddeler: Linoleik, oleik ve palmitik asit, stearik asit, linolenik asit, laurik asit, heneicosanoik asit, β -elemen vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İştah açıcı, idrar ve süt artırıcı, midevi, gaz söktürücü, mide ve bağırsak gazlarını giderici, haricen sivilce iyileştirici, tütsü olarak baş ağrısına karşı, epilepsi ve nezleye karşı, öksürük, nefes darlığı ve romatizmaya karşı, böbrek ve mesane taşlarını dökücü, balgam söktürücü olarak kullanılır.

Gypsophila paniculata

(Çöven - Baharyıldızı)

İçerdiği etken maddeler:

Saponinler, jipsogenin-saponinleri, rosaponin, gipsogenin 3, O-glukuronid, galaktopiranosil, glikopiranozil vd. içerir.

Halk arasında kullanımı:

Balgam söktürücüdür, göğsü yumuşatıcı, ateş düşürücü, bronşit, uyuz, egzama gibi cilt hastalıklarına karşı kullanılır.

Gypsophila arrostii (Çöven)

İçerdiği etken maddeler: Saponinler, jipsogenin-saponinleri, rosaponin, gipsogenin 3, O-glukuronid, galaktopiranosil vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İdrar söktürücü, öksürük kesici, kusturucu ve balgam söktürücü olarak kullanılır.

Gypsophila arrostii
ÇÖVEN KÖKÜ

Laurus nobilis
DEFNE YAPRAĞI

***Laurus nobilis* (Defne)**

İçerdiği etken maddeler: 1,8-Sineol, Sabinen, α -Terpinil asetat, α -Pinen, α -Phellandrene, trans- β -osimen vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Antiseptik, midevi, terletici, baharat, gaz giderici, terletici, çocuk düşürücü, ağrı kesici, romatizma önleyici, sakinleştirici, kusturucu, tansiyon düşürücü, uyarıcı vd. olarak kullanılır.

***Tribulus terrestris* (Demirdikeni - Çarıkdikeni)**

İçerdiği etken maddeler: Sabit yağlar, rezin, saponin, astragalin, harmin, tanen, flavonoit, alkoloit, glikosit, fitosteroid vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Cinsel gücü arttırıcı, taş düşürücü, prostat önleyici, karaciğer koruyucu, uyarıcı, tansiyon düşürücü, midevi, damar genişletici, cıva zehirlenmesini önleyici olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

***Tribulus terrestris*
DEMİRDİKENİ**

Photo by:
Richard Old
www.xidservices.com

Silybum marianum (Devedikeni)

İçerdiği etken maddeler: Flavolignanlar (silymarin), rezin, tiramin, histamin, linoleik asit, oleik asit, palmitik asit, tokoferol; kampesterol, stigmasterol, sterol, müsilaj vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Karaciğer kuvvetlendirici ve koruyucu, kan temizleyici, depresyonu önleyici, ateş düşürücü, romatizma ağrılarını azaltıcı, uyarıcı, midevi, safra artırıcı, siroz sarılığı önleyici ve iyileştirici olarak kullanılır.

Silybum marianum
DEVEDİKENİ

Ammi visnaga
DIŞOTU MEYVASI

AMMI VISNAGE

Hedera helix
DUVAR SARMAŖIĐI

***Hedera helix* (Orman SarmaŖıĐı)**

İçerdiği etken maddeler: Hederin, saponin, pektin, tanen, aglikon, glikozit vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Müshil, terletici, çıban olgunlaŖtırıcı, nasır sökücü, romatizmal ŖiŖkinlik, gut önleyici, ağrı kesici, afrodisyak, uyuŖturucu, kusturucu, kurt dūŖürücü olarak kullanılır. Zehirlidir.

***Malva sylvestris* (Ebegümece)**

İçerdiği etken maddeler: Müsilaj, pektin, malvin, malvidin, glikozit, flavonol, tanen, antosiyanin; pentadekenoik, palmitik, stearik, oleik, linoleik, linolenik, araşidik, arakidonik , behenik, lignoserik ve nervonik asit vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Öksürük kesici, çıban ağrısını dindirici, öksürük, böbrek ve mesane iltihapları, yara iyileştirici, sindirim sistemini düzenleyici, uyutucu, baş ağrılarını önleyici, soğuk algınlığı, belsoğukluğu, boğmaca ve astıma karşı kullanılır.

***Malva neglecta* (Küçük ebegümece)**

İçerdiği etken maddeler: Müsilaj, malvidin, delfinidin ve malvin gibi antosiyanidin bileşikleri, tanen, müsilaj, flavonlar, protein vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Yumuşatıcı, yaprak lapası çıban ve yaraların ağrılarını dindirici, kabızlık önleyici, kırık çıkık şişliklerini giderici, ateş düşürücü, farenjit, bademcik iltihabı, cilt alerjilerinde kaşıntı önleyici, olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Prunus domestica
ERİK MEYVASI

***Prunus spinosa* (Çakal Eriği)**

İçerdiği etken maddeler: Antosiyaninler, neoklorojenik asit, kafeik asit, mirisetin, siyanidin-3-O-glukozit, siyanidin-3-O-rutinosit, peonidin-3-O-glukozit, kersetin, tanen, pektin, Ca, Fe, K, Na, Mg, P vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Kan temizleyici, toksin atıcı, idrar artırıcı, terletici, kalp kuvvetlendirici, zayıflatıcı, antioksidan, romatizma ve gut ağrılarını azaltıcı, müshil, barsak solucanı düşürücü olarak kullanılır.

Ecballium elaterium (Şeytankeleği - Acidülek)

İçerdiği etken maddeler: Cucurbitacin, elaterin, karbonhidrat, saponin, eterik yağ, flavonoit vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Sinüzit önleyici, idrar artırıcı ve müshil olarak kullanılır. Meyvesi zehirlidir.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

***Ocimum basilicum* “Reyhan”**

İçerdiği etken maddeler: Estragol, limonen, p-simen, apiol, ekso-fenchyle asetat vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Rahatlatıcı, sakinleştirici, öksürük giderici, antioksidan, mikrop öldürücü, yara iyileştirici, hazımsızlık, sinek kovucu olarak kullanılır.

***Papaver rhoeas* (Gelincik)**

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

İçerdiği etken maddeler: p-hidroksibenzoik asit, protokatekuik asit, 2- (4-hidroksifenil) -etanol, 2- (3,4-dihidroksifenil) –etanol, kaempferol, kerempetol, kersetin, luteolin, flavonoidler astragalin, hiperosid, glikosidleri, izokerkitrin vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Yatıştırıcı, uykusuzluk önleyici, öksürük kesici, şeker hastalığı, ağrı kesici, tümör, nezle ve bronşit önleyici, göğüs yumuşatıcı, hafif uyutucu olarak kullanılır.

***Silene alba* (Ballica)**

İçerdiği etken maddeler: Saponinler, monotерpenler, benzenoitler, seskiterpenler vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İdrar kesesi ve yolları hastalıkları tedavisinde ve kökleri sabun yapımında kullanılır.

Silene vulgaris
GIVIŞGANOTU

Viburnum opulus (Kartopu, Gilaburu)

İçerdiği etken maddeler: Monoterpen, terpinolen; monoterpenoidler, t- β -damaskenon; seskiterpenler, γ -cadinene; seskiterpenoidler, α -cadinol; diterpenoidler, phytol; metil pentanoat, viburnin, C vitamini vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Yatıştırıcı, öksürük kesici, ateş düşürücü, kusturucu, tansiyon düşürücü, kas gevşetici, kan dindirici, uyutucu, safra ve karaciğer hastalıklarını önleyici, böbrek taşı düşürücü, soğuk algınlığını önleyici olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

***Rosa canina* (Kuşburnu)**

İçerdiği etken maddeler: Askorbik asit, flavonoidler, dimetil sülfid, protein, tanen, Na, K,P, Mn, Mg, vitamin C,A,B,K,P, flavon, malik asit, pektin, stonelol vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Kan dindirici, kuvvet verici, boğmaca, soğuk algınlığı, öksürük ve ağrı kesici, kurt düşürücü, kalp damar hastalıkları, kanser, gastrit ve ülser önleyici, şeker hastalığına karşı kullanılır.

***Physalis peruviana* (Altınçilek)**

İçerdiği etken maddeler: Karoten, polifenoller, protein, lipitler, lif, karbonhidrat, linoleik asit, oleik asit, palmitik asit, γ -linolenik asit, palmitoleik asit, gadoleik, dihomo- γ -linolenik, erusik, linyoserik, nervonik asit papain, Fe, Mg, Zn; A, C, B1, B2, B6, B12 vitamini vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İdrar söktürücü, [astıma](#) önleyici, hepatit C karaciğer ve böbrek sorunlarına karşı kullanılır.

***Atropa belladonna* (Güzelyavratotu)**

İçerdiği etken maddeler: Tropan alkaloidleri, atropin vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Ağrı kesici, sarhoş edici, sakinleştirici olarak kullanılır. Kadınlar bir zamanlar göz bebeklerini büyütmek için kullanmışlardır. Zehirlidir.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

© M. Hassler

Typha domingensis
HASIROTU KÖKÜ

***Papaver somniferum* (Haşhaş)**

İçerdiği etkan maddeler: Kodein, morfin, tebain, papaverin, narkotin omega 3, β -tokoferol, stearik, palmitik, oleik, linoleik, linolenik asitleri vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Yatıştırıcı, sakinleştirici, uyutucu, ağrı kesici, sinir, kalp ve beyin sağlığını geliştirici, cilt ve saç sağlığını iyileştirici, meme kanserini önleyici, hücre yenileyici, diş ağrılarını kesici, kabızlık önleyici, kemik güçlendirici, olarak kullanılır.

Althaea officinalis
HATMI ÇİÇEĞİ

Alkanna tinctoria
HAVACIVA KÖKÜ

Vitex agnus-castus (Hayıt)

İçerdiği etken maddeler: Uçucu ve sabit yağ, diterpen, reçine, kineol, glikozit, flavonoid, rezin vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Mide bulantısı önleyici, nefes darlığı giderici, uykusuzluk, romatizma ağrısını kesici, ayak kokusu ve terlemesini önleyici, yatıştırıcı, mide ağrısı, göğüs kanseri, kaşıntı, baş ağrısı, bitkinlik, akne önleyici, cinsel gücü arttırıcı, arı sokması ve yılan zehirlenmesine karşı kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Vitex agnus-castus
HAYIT MEYVASI

***Cichorium intybus* (Hindiba - Karahindiba)**

İçerdiği etken maddeler: Müsilaj, früktoz, levulin, uçucu yağ, kumarin glikoziti, tanen, inulin, pentozonlar, acı maddeler vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Sarılık ve karaciğer büyümesini önleyici, sakinleştirici, deri hastalıklarını iyileştirici, kolesterol düşürücü, kan şekeri düşürücü, astım, ülser, gut ve romatizmaya karşı kullanılır.

Ricinus communis (Hintyağı)

İçerdiği etken maddeler: Ricin, E vitamini, alkaloidler, risinolein, olein asit, stearin asit, izorisinoleik asit, kastor yağı, olein vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Ağrı kesici, mikrop öldürücü, şeker hastalığı, gebelik önleyici, kusturucu, tansiyon düşürücü, alerji önleyici, ağrı ve iltihap giderici olarak kullanılır. Tohumları zehirlidir.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Ricinus communis L.
HİNT YAĞI

Borago officinalis
HODAN

***Borago officinalis* (Hodan)**

İçerdiği etken maddeler: Linoleik asit, oleik asit, palmitik asit, stearik asit, eikosenoik asit, erusik asit, gallik asit, oleuropein vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Soğuk algınlığı ve gribe karşı, terletici, ateş düşürücü, balgam söktürücü, idrar söktürücü, güçlendirici, strese, solunum yolları hastalıklarını önleyici olarak kullanılır.

***Ziziphus zizyphus* (Hünnap)**

İçerdiği etken maddeler: Şeker, alkaloidler, müsilaj, triterpenoid, saponin, flavonoid, C vitamini, pektin vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Göğüs yumuşatıcı, öksürük kesici, şeker hastalığı, damar sertliği, karaciğer güçlendirici, ağrı kesici, kanser önleyici, midevi, yatıştırıcı, histeri önleyici, kan temizleyici olarak kullanılır.

Tilia rubra (Kafkas Ihlamuru)

İçerdiği etken maddeler: Flavonoid, glikosit, kersetin-3-O- β -D-glukozid-7-0- α -L-ramnosid (petiolarosid), quercitrin, apigenin-7-O- β -D-glukozid (kozmosin), luteolin-7-0- β -D-glukosid (sinarosid), kaur-16-en, heksadekanoik asit, 2-fenetil benzoat, beta-iyonon, geranil aseton, farnezil aseton ve hekzahidrofarnezil aseton vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Terletici, yatıştırıcı, uyutucu, solunum yolu rahatsızlıklarını önleyici, öksürük kesici, kan düzenleyici, midevi ve göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır.

Tilia platyphyllos
IHLAMUR ÇİÇEĞİ

***Urtica dioica* (Dalgan - Isırgan)**

İçerdiği etken maddeler: Fenolik asitler (5-O-kafeoilkinik asid), flavonol glikosidlerin (rutin, izokerkitrin ve kaempferol 3-O-glukosid), lignanlar (sekoizolarisikirisinol, 9,9'-bisasetil-neo-olivil) A- B2-C-K1 vitamini, histamin, flavonoit, folik asit, lesitin, lignan, polifenol, sterol, monoterpen, polisakkarit sekretin vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Bağırsak iltihaplarını önleyici, kan yapıcı, kan şekerini düşürücü, idrar yolu iltihaplarını giderici, soğuk algınlığı, mide ağrısı, ödem giderici, romatizma, karaciğer yetmezliği, ergenlik sivilcesi, kepeklenme, astım, kanser önleyici olarak kullanılır.

***Pelargonium graveolens* (Itır)**

İçerdiği etken maddeler: Sitronellol, geraniol, β -sitronellol, sitronelilformat, geraniol, geranil, linalool, kaempferol, glikozit, kaempferol, kersetin, kaempferol vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Egzama, yara ve uçuk iyileştirici, ishal önleyici, koku verici, sakinleştirici, kanser, damar büzücü, stres, uykusuzluk ve depresyon önleyici, rahatlatıcı, gaz giderici, hazmı kolaylaştırıcı, mikrop öldürücü, hemoroit, bit gibi parazitleri uzaklaştırıcı olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

***Elaeagnus angustifolia* (İğde)**

İçerdiği etken maddeler: Flavon, tanen, A,C,E vitamini, flavonoitler vd. müsilaj içerir.

Halk arasında kullanımı: Romatizma, öksürük, kusma, nezle, bronşit, kanser önleyici, ishal kesici ve bronş rahatsızlıklarında kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

***Ipomoea batatas* (Tatlı Patates)**

İçerdiği etken maddeler: Antosiyaninler, fenolik asitler, polifenol, alkaloitler, β -glukosidaz, A, B ve C vitaminleri, demir, kalsiyum ve fosfor, protein, yağ, tanen, çinko, oksalat vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Ülser önleyici, bağışıklık güçlendirici, üst solunum yolu rahatsızlıklarını önleyici, yara iyileştirici, sarhoş edici, sakinleştirici ve ishal edici olarak kullanılır.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL

Coffea arabica
KAHVE ÇEKİRDEĞİ

Phragmites australis
KAMIŞ KÖKÜ

***Phragmites australis* (Kamış-Saz)**

İçerdiği etken maddeler: Karbonhidrat, glikozitler, protein, asparajin, vanilik asit, hidroksi benzaldehit, magnezyum, potasyum, manganez vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İdrar artırıcı, terletici, kan temizleyici, gut, romatizma, diş ağrısı, bronşit ve kızamık önleyici olarak kullanılır.

Piper nigrum
KARA BİBER

***Paliurus spina-christi* (Karaçalı)**

İçerdiği etken maddeler: Miristik asit, behenik asit, arahik asit, palmitik asit, oleik asit, linoleik asit ve stearik asit, alanin, glisin, izolösin, lösin, valin, prolin, aspartik asit, tirozin, triptofan, indolil asetik asit, tanen vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Kabız, idrar artırıcı, böbrek taşı düşürücü, yara ve çıban iyileştirici olarak kullanılır.

***Syzygium aromaticum* (Yalancı Karanfil)**

İçerdiği etken maddeler: Metil salisilat, kavikol, t ridekan, eugenol, α -copaene, caryophyllene, α -humulen, γ -muurolene, germakrene, α -selinen, α -farnesen, β -bisabolen, γ -cadinene, δ -kadinin, γ -Bisabolen vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Diş ve diş eti ağrısını kesici, öğütülerek baharat olarak, çiğnendiğinde nefesi temiz tutucu, ağız kokusunu önleyici, mikrop öldürücü olarak kullanılmaktadır.

***Galanthus elwesii* (Anadolu Kardeleni)**

İçerdiği etken maddeler: Tramin tipi protoalkaloidler (hordenin ve türevleri), homolikorin, likorin ve galanthamin tipi alkaloidler vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: Kalp kuvvetlendirici, mideyi, uyarıcı, çıban olgunlaştırıcı, uçuk önleyici, adet söktürücü olarak kullanılır.

***Genista tinctoria* (Boyacı Katırtırnağı)**

İçerdiği etken maddeler: Glikozit, alkaloid, itisin, anagirin, luteolin vd. içerir.

Halk arasında kullanımı: İdrar artırıcı, müshil, terletici, kan dindirici, böbrek taşı düşürücü, basur önleyici, karaciğer ve dalak iltihaplarına karşı kullanılır.

ÖNEMLİ UYARI

Bu ders materyali çok sayıda kitap, makale ve diğer yazılı kaynaklar ile internet ortamında yer alan resim, şekil vd. materyallerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Bu ders materyallerini yazılı basımda veya internet ortamı gibi başka dijital ortamlarda yayınlamayınız. Çünkü faydalanılan kaynakların bazıları telif ücreti gerektirebilir.

Bu bölüm ile anlaşılamayan veya sormak istediğiniz konuları portal üzerinden veya

eyucel@eskisehir.edu.tr e-mail adresinden sorabilirsiniz.

Öğrenciler için hazırlanan bu ders materyali ücretsizdir, para ile satılamaz.

Prof.Dr. Ersin YÜCEL
Eskişehir Teknik Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü
www.biodicon.com
www.ersinyucel.com.tr

KAYNAKLAR

- Baytop T. (1999). Türkiye’de bitkiler ile tedavi, *Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul*.
- Demirci, F., Genç, L., Öztürk, N., Öztürk, Y., Demirci, B, Yazan, Y. (2010). Tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanım alanları ve etiği, (Ed. Genç, L.). *Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, Eskişehir*.
- Demirezer, Ö., Ersöz, T., Saraçoğlu, İ., Şener, B. Köroğlu, A., & Yalçın, F.(2017). “FFD Monografaları” Bitkiler ve etkileri. *Akademisyen Kitabevi*.
- Demirhan Erdemir, A. (2001). Şifalı bitkiler, doğal ilaçlarla geleneksel tedaviler. *Alfa Yayınları 928/17, İstanbul*.
- ESCOP (European Scientific Cooperative on Phytotherapy). (1997). Monographs on the medicinal uses of plant drugs. *European Scientific Cooperative on Phytotherapy*.
- Mollahaliloğlu S, Uğurlu FG, Kalaycı M, & Öztaş D. (2015). Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarında yeni dönem. *Ankara Medical Journal, 15, 2*.
- Muslu, G. K., & Öztürk, C. (2008). Tamamlayıcı ve alternatif tedaviler ve çocuklarda kullanımı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 51(1), 62-7*.
- Pamuk, A. (2008). Şifalı bitkiler ansiklopedisi. *Pamuk Yayıncılık. İstanbul*.
- Resmi Gazete. (2014). Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları yönetmeliği. Resmi Gazete Sayı No:29158. (27.10.2014).
- Şengün, Y. İ., & Yücel, E. (2015). Antimicrobial properties of wild fruits. *Biological Diversity and Conservation, 8(1) 69-77*.
- Şimşek, I., AYTEKİN, F., YEŞİLADA, E., & YILDIRIMLI, Ş. (2002). Anadolu’da halk arasında bitkilerin kullanılış amaçları üzerinde etnobotanik bir çalışma. 14. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, 29-31*
- WHO Monographs. (2006). World Health Organization. WHO monographs on selected medicinal plants, Vol.3, *World Health Organization Press, Spain*.
- Yücel E. (2008). Türkiye’de yetişen tıbbi bitkiler, *Cetemenler, Eskişehir*.
- Yücel, E. (2008) Mihaliççik İlçesinin Tıbbi Bitkileri, *Cetemenler, Eskişehir*
- Yücel, E. (2010). Tıbbi ve aromatik bitkilerin yetiştiriciliği. *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, (2101)*.
- Yücel E. (2012). Türkiye’nin çayır, mera ve ormanlarının zehirli bitkileri 1. *Arkadaş Basım, Ankara*.
- Yücel, D., & Yücel, E. (2020). Plants used in complementary medicine in the treatment of cardiovascular diseases in Turkey. *Journal of Applied Biological Sciences, 14(1), 73-85*.
- Yücel, E. (2014). Türkiye’de Yetişen Tıbbi Bitkiler Tanıma Klavuzu. *Tür Mat San, Eskişehir*.